

to da u Dalmaciji nije postojao moderni proletarijat) odjeknula u građanskim krugovima.³⁷

Poznavanje veza Dalmacije s ustankom u Bosni i Hercegovini 1875—78. obogaćeno je raspravama J. Grabovca³⁸ i Š. Peričića,³⁹ te ediranjem nove građe. Tako je R. Petrović objelodanio sjećanja P. Čingrije (doduše iz kasnijeg vremena, ali rađena na temelju dokumenata),⁴⁰ a važnu zbirku građe obrovačkog odbora za pomoć ustanicima (premda samo u izvodima i sažecima) objelodanio je H. Čurić.⁴¹

Nikša Stančić

VI. RAZDOBLJE OD 1883. DO 1918.

Kada je riječ o hrvatskoj povijesti potkraj XIX i na početku XX stoljeća, do 1914, valja ponajprije upozoriti na prvi cjeloviti pregled političkog i ekonomskog razvoja u hrvatskim zemljama, tj. na već spomenutu knjigu: Šidak-Gross-Karaman-Šepić, Povijest hrvatskog naroda 1860—1914. H. Sirotković dao je prilog državnopravnom položaju Hrvatskog sabora u nagodbenom razdoblju.¹

Bitnu pojavu hrvatske povijesti u tom razdoblju temeljito je istražio R. Lovrenčić u svojoj knjizi o genezi politike »novoga kursa«. Istražujući nastanak kvalitativno nove političke struje koja je nastajala objediniti hrvatsku politiku u banskoj Hrvatskoj i u Dalmaciji, te hrvatsku i srpsku politiku uopće, autor je uspio objasniti različite korijene »novog kursa«, ulazeći pri tom u osnovne probleme društvenih struktura.² Dragocjen uvid u problematiku »novoga kursa« daju objavljena pisma Pere Čingrije Anti Trumbiću.³

³⁷ S. Obad, Odjek Pariske komune u stranačkom životu Dalmacije, u zborniku: Pariska komuna II, Beograd 1971, 984—988.

³⁸ J. Grabovac, Dalmacija prema ustanku hercegovačko-bosanske raje, Zadarska revija XXIV, 1975, 5—6, 371—390.

³⁹ Š. Peričić, Narodni list o hercegovačko-bosanskom ustanku, na i. mj., 391—399.

⁴⁰ R. Petrović, Zabilješke dr. Pera Čingrije o hercegovačkom ustanku (1875—1878), Glasnik arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine IV—V, 1964—65, 357—367.

⁴¹ H. Čurić, Arhivska zbirka Vladimira Desnice. Prilozi radu obrovačkog odbora i ustanku u Bosni 1875—1878, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Građa knj. 17, Sarajevo 1971 (v. ocjenu N. Stančića).

¹ H. Sirotković, Državnopravni položaj Hrvatskog sabora u razdoblju hrvatsko-ugarske nagodbe (1868—1918), Zbornik radova iz pravne istorije posvećen Albertu Vajsu, Beograd 1966, 205—217.

² R. Lovrenčić, Geneza politike »novoga kursa«, Institut za hrvatsku povijest, Monografije 2, Zagreb 1972, 324. O pojedinim pitanjima u vezi s »novim kursom«, uključujući i Narodni pokret 1903, usp: T. Ganza-Aras, Pojava politike »novog kursa« u Dalmaciji g. 1903, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru IV, 1966, 224—257; I. Perić, Slom namjensnika Handela u svjetlu politike novoga kursa u Dalmaciji, Godišnjak BiH XVIII, 1966—67, 367—395; K. Milutinović, Josip Smodlaka i jugoslovensko pitanje u Habsburškoj monarhiji, Rad JAZU, 359, 1971, 163—287; isti, Kontroverze o genezi i protagonistima »novoga kursa« u Hrvatskoj i Dalmaciji, ZR, 1974, 306—322; M. Patković, Skupštinski pokret 1903. godine u Slavoniji, Osječki zbornik XI, 1967, 185—216, Izbori za Hrvatski sabor 1906. godine u Osijeku i pobjeda politike novog kursa, Osječki zbornik XIII, 1971, 169—188.

Razvoj različitih ideoloških struja unutar pravaštva u hrvatskim zemljama, te u Bosni i Hercegovini obradila je M. Gross.⁴

R. Lovrenčić istražio je odjek prve ruske revolucije u nekim najvažnijim hrvatskim i srpskim građanskim listovima, pa je na temelju tih izvora pridonio preciziranju značaja pojedinih političkih struja.⁵

M. Gross proučila je načelna politička gledišta velikoaustrijskog kruga oko prijestolonasljednika Franje Ferdinanda i njegovu političku praksu u Hrvatskoj 1906—14.⁶

Znatan interes izazvali su problemi u vezi s omladinskim pokretom.⁷ Različitim strujama studentskog pokreta na zagrebačkom sveučilištu bavila se M. Gross. Posebnu pažnju obratila je predratnim jugoslavenski orijentiranim i pravaškim omladinskim grupama i njihovoj nacionalnoj ideologiji.⁸ O nekim kulturnim pitanjima u vezi s Naprednom omladinom pisala je B. Pribić.⁹

Politička djelatnost Frana Supila prije I svjetskog rata dala je pobudu za objavljivanje pretežnog dijela njegove sačuvane korespondencije iz različitih

³ H. Morović, Pisma dra Čingrije dru Anti Trumbiću, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, 7, 1969, 231—288.

⁴ M. Gross, Povijest pravaške ideologije, n. dj., Važne dokumente u vezi s rascolom Stranke prava objavio je J. Grabovac, Dalmatinski pravaši prema oportunističkom »modernom pravaštvu« i raskolu u banovinskoj Stranci prava, Pedagoška akademija, Radovi 7, Split 1965; Usp. i M. Gross, Uloga šibenskog pravaštva u dalmatinskoj i općehrvatskoj pravaškoj politici uoči prvog svjetskog rata, Radovi IHP 1, Zagreb 1971.

⁵ R. Lovrenčić, Prva ruska revolucija i građanska javnost u Hrvatskoj, Radovi IHP 1, 1971, 7—153.

⁶ M. Gross, Hrvatska politika velikoaustrijskog kruga oko prijestolonasljednika Franje Ferdinanda, ČSP II, 1970, 9—74; ista, Erzherzog Franz Ferdinand und die kroatische Frage, Oesterreichische Osthefte, 4, 1966, 277—299. Neke dokumente u vezi s Franjom Ferdinandom objavio je L. Čelap, Političke koncepcije nadvojvode Franca Ferdinanda, Godišnjak MH Vinkovci 4, 1965, 173—178.

⁷ Izašli su i neki prilozi koji imaju značaj izvora: Omladinski pokret na početku XX stoljeća u Rijeci-Sušaku, Rijeka 1965; M. Bartulica, Jugoslavenski revolucionarni omladinski pokret u Austro-Ugarskoj monarhiji 1908—1918, ZR XIV, 1965, 371—387. — Djelatnost Tina Ujevića u krilu predratne omladine ilustriraju neki izvori objavljeni u zbirci: Tin Ujević, Sabrana djela X (ur. D. Ivanišević), Zagreb 1966; O A. G. Matošu kao pravašu i личности koja je imala znatan utjecaj na pravaški omladinski pokret govore neki njegovi objavljeni članci u: Sabranim djelima Antuna Gustava Matoša (1873—1914), sv. XII (ur. D. Jelčić), sv. XIII (ur. N. Mihanović), sv. XIV (ur. V. Flaker i N. Mihanović), Zagreb 1973.

⁸ M. Gross, Studentski pokret 1875—1914, Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu I, Zagreb 1969, 451—479; ista, Nacionalne ideje studentske omladine u Hrvatskoj uoči I svjetskog rata, HZ XXI—XXII, 1968—69, 75—144; ista, Die »Welle«. Die Ideen der nationalistischen Jugend in Kroatien vor dem I Weltkrieg. Oesterreichische Osthefte 2, 1968, 65—86. Za atentate usp.: I. Čizmić, O atentatu Stjepana Dojčića na komesara Ivana bar. Skerleca, HZ XIX—XX, 1966—67, 333—339; M. Škarica, Atentator Nikola Njeguš, ZR, 1973, 368—379.

⁹ B. Pribić, Idejna strujanja u hrvatskoj kulturi 1895—1903, ČSP I, 1972, 87—129.

arhiva, a u većoj cjelini i za izbor njegovih članaka pisanih do I svjetskog rata.¹⁰ U povodu 100-godišnjice Supilova rođenja pojavio se 1970. velik broj prigodnih članaka u raznim časopisima.¹¹

Kao i Supilu velika se pažnja obraća i djelatnosti Stjepana Radića. B. Krizman objelodanio je korespondenciju S. Radića, a zbirka Radićevih spisa što ju je priredio Z. Kulundžić, sadrži većim dijelom podatke o Radićevoj politici do 1918.¹² B. Krizman pisao je o Radićevu školovanju u Francuskoj, o njegovu planu za preuređenje Habsburške monarhije i o osnivanju Seljačke stranke.¹³

Izuzetno važnu kulturnu problematiku, razvoj zagrebačkog sveučilišta od njegova osnivanja 1874. do 1918, prikazao je J. Šidak.¹⁴ O pokušajima mađarizacije Slavonije pisao je J. Gujaš,¹⁵ a na neka pitanja izbornog prava u Hrvatskoj upozorio je V. Oštrić.¹⁶ B. Krizman izložio je reakciju Hrvatskog sabora na Sarajevski atentat.¹⁷

¹⁰ H. Hajdarhodžić, R. Arneri, H. Morović i M. Nemeč, Korespondencija Frana Supila iz perioda 1891—1914, AVJ VI, Zagreb 1963, 7—229; Frano Supilo. Politički spisi, prir. D. Šepić, Zagreb 1970, 574. U uvodu Šepić piše i o Supilovoj djelatnosti do 1914 (usp. ocjenu N. Stančića u HZ XXV—XXVI, 1972—73, 611—612).

¹¹ Supilu je posvećen tematski broj časopisa Dubrovnik 4, 1970, u kojemu su B. Stulli, S. Obadi i N. Stančić pisali o problemima u vezi sa Supilom za njegove djelatnosti u Dubrovniku; T. Ganza-Aras o Supilovu »Novom listu«; D. Šepić o Supilovu stavu prema Talijanima, a M. Gross je pokušala obuhvatiti bitne crte njegova političkog lika. M. Gross napisala je i pregled Supilove djelatnosti do I svjetskog rata (Supilo na Rijeci, Dometi III, 1970, 3—4, 78—88). Usp. također članke u časopisu »Kamov« (Rijeka), 8—9, 1970 (gdje je, između ostaloga M. Gross objavila članak o Supilu i Hrvatsko-srpskoj koaliciji), i Dubrovački Horizonti 5, 1970. P. Strčić izradio je bibliografiju radova o Supilu, Kamov, n. dj., Svoje mišljenje o novijoj literaturi koja se odnosi na Supila iznijela je T. Ganza-Aras u HZ XXV—XXVI, 1972—73, 387—406.

¹² B. Krizman, Korespondencija Stjepana Radića 1885—1918, I, Institut za hrvatsku povijest, Izvori za hrvatsku povijest 1, Zagreb 1972; Stjepan Radić, Politički spisi. Autobiografija (članci), govori, rasprave. Prir. Z. Kulundžić. Zagreb 1971 (usp. ocjene T. Iška u ČSP I, 1972, 187—199, i B. Krizmana u časopisu Naše teme, 1971, 3, 502—513).

¹³ B. Krizman, Stjepan Radić na Pariškoj političkoj školi (1897—1899), Naše teme, 1971, 6, 1072—1090; isti, Plan Stjepana Radića o preuređenju Habsburške monarhije, Istorija XX veka XII, Beograd 1972, 31—82; isti, Osnivanje Hrvatske Pučke Seljačke stranke (1904—1905), Radovi Instituta za hrvatsku povijest 2, Zagreb 1972, 105—179.

¹⁴ J. Šidak, Sveučilište do kraja prvoga svjetskog rata, Spomenica, n. dj. I, 91—123.

¹⁵ J. Gujaš, »Nacionalna obrana« Mađara u Slavoniji na prijelomu XIX i XX st. u okviru »slavonske akcije«, HZ XXIII—XXIV, 1970—71, 45—96. Usp. od istog autora: Asimilacija hrvatskog življa u županji Šomod (Somogy). Prilog proučavanju mađarizacije Hrvata u Ugarskoj za vrijeme dualizma. Kolo, 1967, 6, 544—554.

¹⁶ V. Oštrić, Opaske o opsegu izbornog prava u Hrvatskoj i Slavoniji do prvoga svjetskog rata, ČSP 2—3, 1971, 227—231.

¹⁷ B. Krizman, Hrvatski sabor i sarajevski atentat 1914. godine, Jugoslovenski narodi pred prvi svetski rat, Beograd 1967, 351—367.

U posljednje vrijeme pobuđuje znatan interes povijest gradišćanskih Hrvata. Pri tom su sakupljeni i neki podaci za njihov razvoj u XIX stoljeću.¹⁸

U istraživanju ekonomskog razvoja u banskoj Hrvatskoj i u Rijeci u ovom razdoblju glavna je pažnja bila usmjerena na probleme industrijskog poduzetništva. I. Karaman objavio je pregled razvitka industrijske privrede u banskoj Hrvatskoj do I svjetskog rata s obzirom na pojedina razdoblja i na specifičnosti važnijih prerađivačkih grana.¹⁹ On je upozorio i na promjene u ekonomsko-socijalnom sastavu stanovništva u gradskim naseljima banske Hrvatske zbog jačanja domaćeg industrijskog poduzetništva.²⁰ O zagrebačkim industrijskim pogonima do kraja XIX st. pisala je L. Dobronić na temelju likovnih izvora i opisa suvremenika;²¹ o dva važna industrijska poduzeća u Rijeci izrađene su dokumentirane spomenice, velikim dijelom zaslugom D. Klena.²² Probleme kapitalističke privrede na izdvojenom području grada Rijeke u vrijeme dualizma obradio je I. Karaman.²³ Općenite gospodarske prilike, napose u Hrvatskom Primorju i u Istri, osvijetlio je R. Lovrenčić na temelju podataka u Supilovu »Novom listu«.²⁴ T. Timet upozorio je na neka pitanja u vezi s poslovanjem novčanih zavoda.²⁵

Mirjana Gross

U posljednjem desetljeću mnogo se pisalo o pojedinim pitanjima iz povijesti radničkog pokreta u Hrvatskoj.²⁶ Objavljeni su i mnogobrojni izvori me-

¹⁸ M. Valentić, Gradišćanski Hrvati od XVI stoljeća do danas, Zagreb 1970, 125. Usp. bibliografiju u tom izdanju i njenu dopunu od D. Pavličevića, Izbor iz bibliografije radova o gradišćanskim Hrvatima, ČSP II, 1973, 205—222. Valja spomenuti i zbornik »Gradišćanski Hrvati«, Zagreb 1973 (Čakavski sabor), u kojem su uz podatke o gradišćanskim Hrvatima u XX st. objavljeni i neki izvori, tj. putopisi F. Kurelca, F. Kuhača i I. Milčetića. Usp. i M. Meršić, Znameniti i zaslužni Gradišćanski Hrvati, Zagreb 1972 (Čakavski sabor).

¹⁹ I. Karaman, Osnovna obilježja razvitka industrijske privrede u sjevernoj Hrvatskoj do prvoga svjetskog rata, Acta historico-economica Iugoslaviae I, Zagreb 1974, 37—60, i Osnovna obilježja razvitka industrijske privrede u hrvatskim zemljama do prvoga svjetskog rata, Privreda i društvo Hrvatske u 19. stoljeću, n. dj., 302—348.

²⁰ I. Karaman, Osnovna obilježja društveno-ekonomske i nacionalne strukture gradskog stanovništva u sjevernoj Hrvatskoj potkraj XIX i na početku XX stoljeća, JIČ 4, 1969, 129—136.

²¹ L. Dobronić, Zgrade i pogoni nekih zagrebačkih tvornica devetnaestog stoljeća u očima suvremenika, Iz starog i novog Zagreba IV, 1968, 225—240.

²² Tvornica papira Rijeka, Rijeka 1971; Rafinerija Rijeka 1882—1972 (usp. ocjene M. Despot, ČSP, 1973, 1, 210—213, i 3, 201—203).

²³ I. Karaman, Privredni razvitak grada Rijeke pod nagodbenim sustavom do prvog svjetskog rata, JZ VII, 1969, 39—58.

²⁴ R. Lovrenčić, Ekonomska problematika u Supilovu »Novom listu« 1906—1914, Radovi IHP 6, 1974, 129—272.

²⁵ T. Timet, Razvitak hipotekarnih i komunalnih zajmova klauzuliranih za izdane hipotekarne založnice i komunalne zadužnice kod novčanih zavoda u Hrvatskoj i Slavoniji, Prilozi za ekonomsku povijest Hrvatske, n. dj., 143—367. — Zanimljivi su i podaci iz povijesti telekomunikacija (Zbornik u povodu proslave 120-godišnjice uvođenja telegrafa u Hrvatskoj, Zagreb 1974).

²⁶ V. Oštrić, Radnički pokret u Hrvatskoj od početka do god. 1914. u našoj povijesnoj književnosti I, ČSP, 1973, 1, 99—120, i II, ČSP, 1973, 2, 109—133.

đu kojima valja istaći građu o radničkom pokretu u Slavoniji do 1894.²⁷ I. Kovačević napisao je knjigu o položaju radnika u Hrvatskoj i Slavoniji, a D. Foretić izradio je pregled podataka o radničkom pokretu u Dalmaciji 1870—1918.²⁸ Razvoj socijalističke ideologije proučavala je M. Gross.²⁹

Veći broj članaka obrađuje određene aspekte radničkog pokreta u Hrvatskoj.³⁰ Prilog pitanju osnivanja Socijaldemokratske stranke Hrvatske i Slavonije dao je V. Oštrić.³¹ Osjetnu prazninu u proučavanju socijalističkog pokreta 1907—14. počela je svojim radovima popunjavati E. Tomac.³² Valja spomenuti i članke koji govore o odnosima hrvatskih socijalista s ostalim ju-

²⁷ Građa o radničkom pokretu Osijeka i Slavonije 1867—1894, Izbor i bilješke Ive Mažuran, Osijek 1967 (usp. ocjenu V. Oštrića, JIČ, 1968, 3—4, 176—179); Izvod iz napisa objavljenih u listu Sloboda u povodu osnivanja Socijaldemokratske stranke Hrvatske i Slavonije, PR 5, 1965, 227—232 (priredio V. Oštrić); M. Despot, Nekoliko dokumenata o štrajkovima stolarskih radnika u tvornici Bothe i Ehrmann godine 1900. i 1902. u Zagrebu, PR 9, 1967, 197—233; A. Herljević, Podaci o nekim značajnijim spisima o djelatnosti radničkih organizacija u Rijeci (1874—1916) VHA XVI, 1971, 355—368.

²⁸ I. Kovačević, Ekonomski položaj radničke klase u Hrvatskoj i Slavoniji 1867—1914, Beograd 1972 (usp. ocjenu M. Kolar-Dimitrijević u ČSP, 1973, 2, 161—165); D. Foretić, Radnički pokret u Dalmaciji od 1870. do Kongresa ujedinjenja 1919, Zbornik IHRPD 1, 1970, 23—70. Sažet pregled socijalističkog pokreta u Hrvatskoj do I svjetskog rata sadržava knjiga Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj, Zagreb 1969, I, 9—49 (autori V. Oštrić i E. Tomac).

²⁹ M. Gross, Razvoj socijalističke ideje u Hrvatskoj 1890—1907, PR 5, 1965, 117—129; ista, Ideologija socijalističkog pokreta u Hrvatskoj do I svjetskog rata, Nastava povijesti, 1974, 223—231. — Uvid u određene aspekte razvoja radničkog pokreta do 1914. daju i prilozi o radničkoj štampi toga razdoblja: V. Oštrić, Prilozi pitanjima početaka radničke i socijalističke štampe na Balkanu, Beograd 1974, 45—84; Pregled socijalističke štampe u Dalmaciji, Istri i Rijeci do 1919, Radovi 2, RH (4), 1971/1972, 1972, 169—198, i Počeci socijalističke štampe, n. dj., 293—314. Valja spomenuti i diskusiju o sintezi povijesti radničkog pokreta koja se dotakla nekih važnih općenitih problema: Rasprava o problemima pisanja sinteze povijesti radničkog pokreta u Hrvatskoj, ČSP, 1973, 3, 113—160.

³⁰ M. Despot, Počeci radničkog pokreta i političke prilike u Hrvatskoj u doba Pariške komune, Pariška komuna, 1871—1971, Beograd 1971, 965—983; V. Oštrić, »Radnički prijatelj« — prvi radnički list u Hrvatskoj, PR 5, 1965, 209—211; C. Knapič-Krhen, Neki podaci o ekonomskom položaju radništva u Zagrebu 1880—1900. godine, PR 7—8, 1966, 103—109. — O počecima radničkog pokreta govore i neki članci u zborniku: Materijali naučnog skupa »Prvo radničko društvo u jugoslavenskim zemljama — Osijek 1867«, Slavonski Brod 1969; Usp. također priloge u časopisu »Kaj«, 1973, 3, koji je broj posvećen stogodišnjici osnutka Zagrebačkog radničkog društva.

³¹ V. Oštrić, Osnivanje prve radničke stranke u Hrvatskoj, PR 5, 1965, 141—164.

³² E. Tomac, Socijaldemokratska stranka Hrvatske i Slavonije u aneksionom razdoblju, PR 9, 1967, 27—83; ista, Reorganizacija socijalističkih sindikata u Hrvatskoj u razdoblju 1906—1910. godine, PR 7—8, 1966, 110—134; ista, Socijaldemokratska stranka Hrvatske i Slavonije prema jugoslavenskom pitanju pred prvi svjetski rat, JIČ, 1970, 1—2, 89—97.

goslavenskim socijalistima i o njihovim međunarodnim vezama³³ te o pitanjima njihove obrazovne i prosvjetne djelatnosti.³⁴ Vrlo su brojni kratki prilozi koji sadrže određene obavijesti o socijalističkom pokretu u pojedinim hrvatskim mjestima i regijama.³⁵

Vladimir Oštrić

VII. ISTRA I KVARNERSKI OTOCI U XIX I NA POČETKU XX STOLJEĆA

1) O historiografiji

Historiografija o Istri i Kvarnerskim otocima u XIX i na početku XX st. — tada austrijskoj pokrajini sa središtem u Pazinu, a od 1861. u Poreču, koja je stvorena nakon Napoleonova pada od austrijskog i nekadašnjeg mletačkog

³³ C. Knapič-Krhen, Veze hrvatskih socijalista s međunarodnim radničkim pokretom i pokretanje prvog radničkog lista u Hrvatskoj, PR 5, 1965, 213—218; M. Gross, O ličnosti Hippolyta Tauschinskoga, Zbornik HIS 6, Slav. Brod 1968, 257—266; I. Kovačević, Saradnja hrvatskih tipografa s mađarskom tipografskom štampom (1869—1878), na i. mj. 10, 1973, 1—11; V. Oštrić, O odnosima između Vase Pelagića i radničkog pokreta u Hrvatskoj, Prilozi 5, Sarajevo 1969, 293—314; isti, Radnički pokret u Hrvatskoj od 1867. do početka XX st. i njegova veza sa Češkom i Slovačkom (Problémy národního a socialistického hnutí v dějinách Československa a Jugoslavie od roku 1867. do konce 19. století), Praha 1974, 237—282; C. Knapič-Krhen, O vezama hrvatskog i srpskog radničkog pokreta u razdoblju 1894—1903, PR 6, 1966, 156—160; F. Bikar, Razvoj odnosa između hrvatske i srpske socijalne demokracije i pokušaji usklađivanja njihovih koncepcija o nacionalnom pitanju od 1909. do 1914, PR 5, 1965, 165—192; ista, Nacionalna politika hrvatske socijalne demokracije od 1903. do 1905, Jugoslavenski narodi pred prvi svjetski rat, Beograd 1967, 29—115; ista, Nacionalna politika Ugarske socijaldemokratske partije i nemađarski socijalistički pokreti, hrvatski, slovački, rumunjski i srpski od 1890. do 1907, PR 6, 1966, 7—54; E. Tomac, O primanju Socijaldemokratske stranke Hrvatske i Slavonije u Drugu internacionalu, PR 6, 1966, 161—167; V. Oštrić, Veze i suradnja između tipografa u Bosni i Hercegovini i Hrvatskog tipografskog društva do 1903. godine, Prilozi 7, Sarajevo 1971, 163—182; isti, Veze tipografa u Crnoj Gori s hrvatskim tipografima do prvog svjetskog rata, IZ, 1972, 1—2, 177—184.

³⁴ B. Pribić, Kulturno-prosvjetna djelatnost socijaldemokrata u Hrvatskoj u razdoblju od 1892. do 1907, ČSP, 1969, 1—2, 115—138; ista, Kulturno-prosvjetna djelatnost socijaldemokrata u Hrvatskoj u razdoblju od 1908—1914, HZ, XXV—XXVI, 1972—73, 31—73.

³⁵ I. Kovačević, Pokušaj osnivanja anarhističko-komunističke kolonije u Duboviku kod Slavenskog Broda (1909. i 1910), PIS, 3, 1966, 339—346; J. Korda, Socijalistički pokret na selu u vinkovačkom kraju koncem XIX i početkom XX stoljeća, Zbornik HIS 2, Slav. Brod 1964, 205—222; J. Runjak, Pregled radničkog pokreta u Varaždinu, Prilozi historiji Varaždina, 1967, 39—58; V. Oštrić, Hrvatsko primorje, Gorski kotar, Rijeka i Istra u djelatnosti hrvatskih socijalista 1892—1902, JZ VIII, 1970—72, 305—333; D. Foretić, Radnička društva u Korčuli, Zbornik otoka Korčule 1, Zagreb 1970, 101—112. Valja spomenuti da su obavijesti o radničkom pokretu do 1914. često sastavni dio raznih zbornika kojima je težište na razdoblju NOB-e.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXXI—XXXII

1978—1979

Redakcijski odbor:

IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE
ZAGREB